

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ” แก่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.2542 ซึ่งมีสาระสำคัญว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบรอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ”(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2550,70-71)

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้ใช้แนวคิดพื้นฐานที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารและพัฒนา เพื่อจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (happiness society) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2550,73-75) ในขณะที่รัฐบาลปัจจุบัน นายอภิสิทธิ์ เวชชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้มีการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2551 โดยกำหนดนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการในปีแรก โดยเฉพาะการสร้างเชื่อมั่นและกระตุ้นเศรษฐกิจในภาพรวมเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ภาคประชาชนและเอกชนในการลงทุน และการบริโภค ซึ่งข้อ 1.2 การรักษาและเพิ่มรายได้ของประชาชน ซึ่งในนโยบายดังกล่าวรัฐบาลได้มุ่งไปที่แนวทางการพัฒนา ตามข้อ 1.2.6 ได้แก่ การสร้างรายได้และศักยภาพทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยจัดตั้งกองทุนเศรษฐกิจพอเพียงนอกจากนี้รัฐบาลยังกำหนดนโยบายเศรษฐกิจว่าด้วยการปรับโครงสร้าง

เศรษฐกิจให้เป็นไปตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความมั่นคง ความผาสุก ตลอดจนการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนโดยรวม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2551, 37-41)

กรุงเทพมหานครได้ให้ความสำคัญกับการสืบสานนโยบายรัฐบาลด้วยการใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาชุมชนตามโครงการชุมชนพอเพียง ส่งผลให้มีเงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนและช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไปพร้อมกันด้วย (สำนักงานเขตดุสิต, 2552, 10-11) และกำหนดยุทธศาสตร์ของการปรับโครงสร้างพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน (Sustainable Rural and Urban Development) มีการเชื่อมโยงเกื้อกูลกันเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพคนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเป็นการบูรณาการให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและดูแลผู้ด้อยโอกาสประสานและระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานสังคมภายใต้หลักการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเขตดุสิต, 2552, 11-12)

ในสภาวะการเศรษฐกิจของประเทศปัจจุบันปัญหาเศรษฐกิจมีความไม่แน่นอน เกิดการผันแปรอยู่ตลอดเวลาเป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนหันมายึดแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานให้พสกนิกรนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งได้มีการนำไปปฏิบัติทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และในการบริหารประเทศของรัฐบาล จะเห็นได้จากการที่หน่วยงานและองค์กรภาครัฐได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในชนบทที่ได้มีการบริหารจัดการชุมชนในลักษณะตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดให้เป็นชุมชนตัวอย่างและเป็นสถานที่ศึกษาคุณงานสำหรับประชาชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนของตัวเอง

เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วยประชาชนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ใน 43 ชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนประชาชนในทุกครัวเรือนจะมีอาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันและด้วยภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนจึงต้องดำเนินการด้านการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชนที่มีลักษณะสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนย่อมจะประสบปัญหาทางการเงินในหลายด้าน เช่น ค่าครองชีพ การศึกษาบุตร ผ่อนบ้าน ผ่อนรถ ฯลฯ เนื่องจากมีรายได้น้อยไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย จากสถานะเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมส่งผลให้ค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือนสูงขึ้น ในขณะที่รายรับเท่าเดิม ถึงแม้บางครัวเรือนจะหารายได้เสริมด้วยการค้าขายหรือหารายได้ต่างๆ แล้วยังไม่เพียงพอในฐานะผู้ที่ผู้ประกอบอาชีพรับราชการและประกอบอาชีพเป็นพนักงานเอกชนถึงแม้จะได้รับการปรับเงินเดือนและโบนัส ก็ยังประสบปัญหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากผลกระทบหลายด้าน

จากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจครัวเรือนมีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้นดังที่ได้กล่าวมา ทำให้มีความจำเป็นต้องหาเงินเพื่อมาแก้ไขปัญหาภาวะหนี้สินต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนี้ในระบบ หรือหนี้นอกระบบ โดยเฉพาะการกู้เงินนอกระบบ ถึงแม้จะมีภาวะการณ์เสียดอกเบี้ยที่สูงถึงร้อยละ 10 ถึง 20 ก็ตาม เพราะความจำเป็นเพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดภาวะหนี้สินผูกพันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าถ้าปัญหานี้ ยังคงดำเนินอยู่และลุกลามต่อไป อาจส่งผลเสียต่อผลการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตประจำวันในอนาคตได้ซึ่งจะทำให้ประสิทธิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตคูสิตลดลงทั้งนี้เพราะประชาชนเหล่านี้ล้วนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐที่จะนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการช่วยแก้ไขปัญหา และด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทหน้าที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริการทางวิชาการแก่สังคม โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร และใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ให้เป็นประโยชน์ในระดับนโยบาย พร้อมนำผลการวิจัยเสนอต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องและนำผลการวิจัยครั้งนี้มาปรับทิศทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของ

ชุมชนในเขตคูสิต ตลอดจนเขตพื้นที่ต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
ซึ่งจะเป็นพลเมืองและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไปอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีแนวทาง/ ขั้นตอนการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร 43 ชุมชน จำนวน 111,753 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในชุมชนต่างๆ ของเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 398 คน

2. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการศึกษานำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร รวม 5 ด้าน คือ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

3. ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาตัวแปรการวิจัย ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร
2. นำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปเผยแพร่เพื่อประกอบในการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินการชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ให้กับองค์กรต่างๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม
2. การดำเนินชีวิต หมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อทำกิจกรรมประจำวัน รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล การใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การทำงาน การพักผ่อน การรับประทานอาหาร ความบันเทิงและกิจกรรมนันทนาการ
3. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
4. ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนผลที่คาดหวังจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ
5. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว
6. เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน
7. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง การยึดถือคุณธรรมต่างๆ อาทิ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความเพียร การมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน